

Ökad statlig styrning kommundirektörsföreningen mars 2021

Annika Wallenskog
Håkan Sandahl

SKR:s motiv för lokalt självstyre

- **Demokrati** - medborgare har nära till besluten och lokala förutsättningar får styra
- **Bidrar till effektivitet och förbättringar**
- **Förhindrar maktkoncentration**

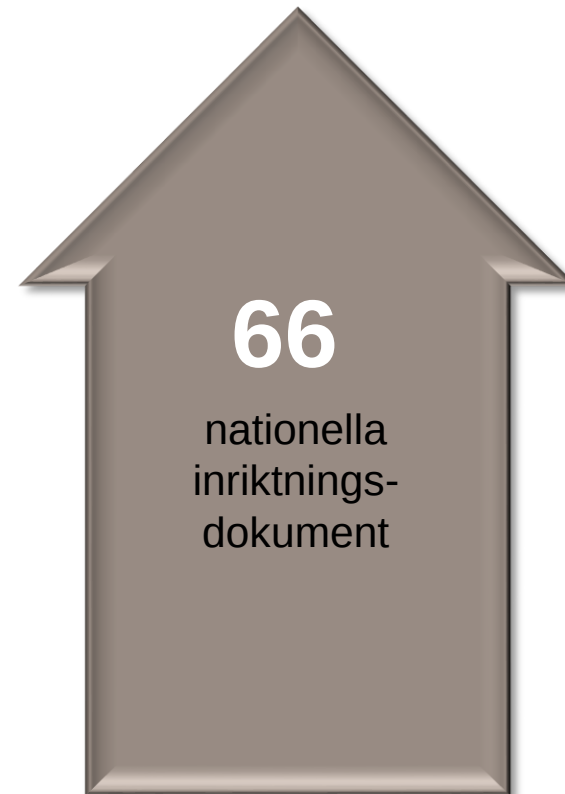
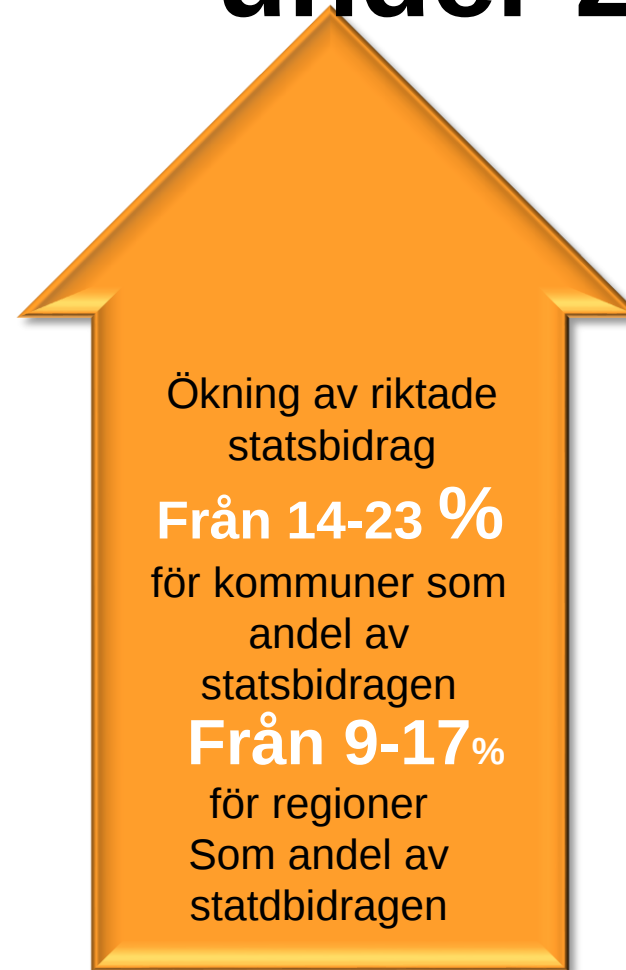

Statskontorets analys

- Statliga styrningen - **mer omfattande** och detaljerad
- Många **riktade statsbidrag**
- Styrningen sträcker sig **långt in i kommunernas och regionernas verksamheter**
- Tillsyn och uppföljning leder till **ökad administration**
- Detaljstyrning **minskar handlingsutrymmet**
- Kommuner och regioner har **olika förutsättningar** att hantera statens styrning.
- Styrningen riskerar att **motverka nationell likvärdighet**
 - *Utökade **krav eller skyldigheter** inte utvidgade befogenheter eller förenklingar*
 - *Ett ökat inslag av **rättstillämpning** och av att myndigheter fyller ut och preciserar lagstiftning genom föreskrifter bidrar till regeltillväxten.*

Statlig styrning under 2017-2019 (1)

Statlig styrning under 2010-talet

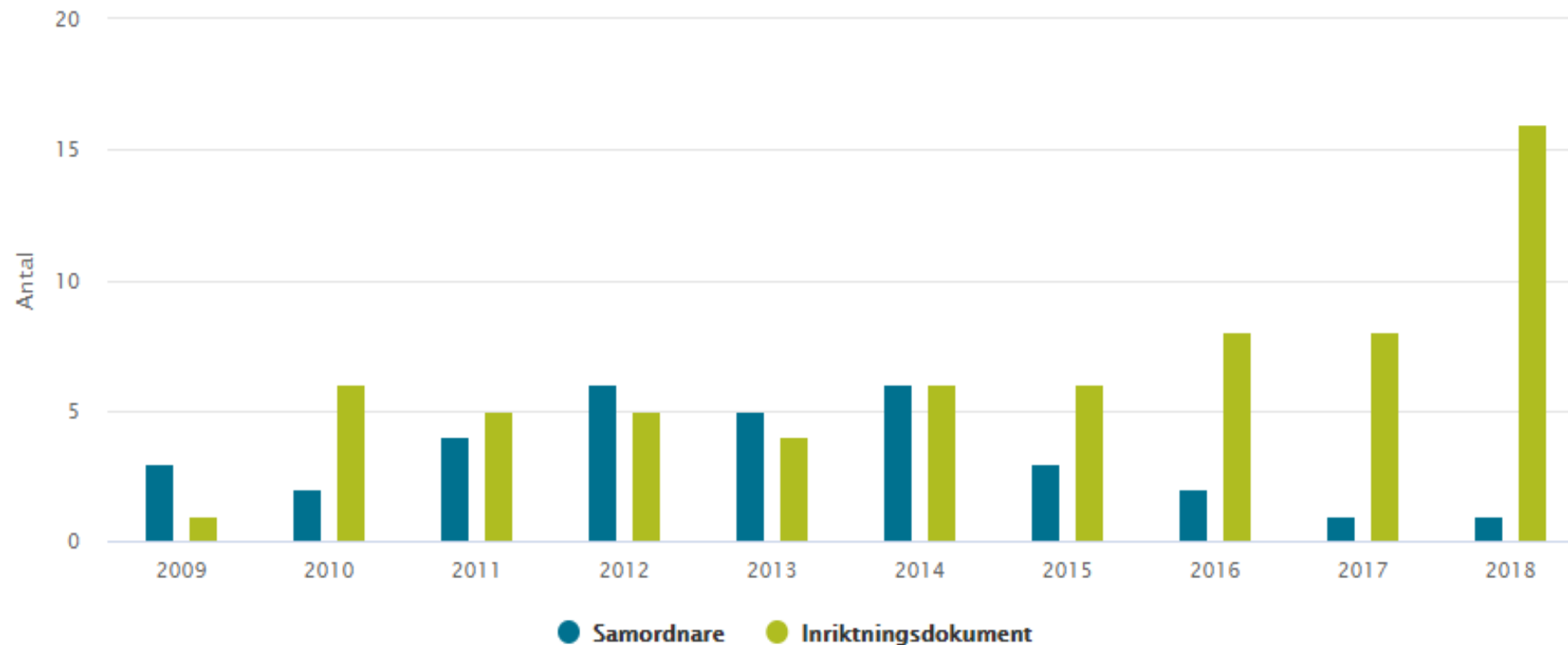

Statlig styrning under 2010-talet (2)

Under 2019

Antal nya samordnare och inriktningsdokument som riktar sig mot kommuner och regioner

Vilka är problemen med samordnare?

Utredning (utredare)	Deadline
"Förutsättningar för statligt huvudmannaskap för skolan "	2022-05-31
Dimensionering och planering av skola, gymnasieskola och komvux.	2020-06-08
Statliga utredningar om att staten ska inspektera myndighetsutövningen och inspektionerna , livsmedelskontroll, miljötillsyn	2021-03-31
En mer likvärdig skola	2020-04-27
En ökad förutsägbarhet vid miljöprövning av vindkraft	2020-06-30
Bättre konkurrens i bostadsbyggandet	2020-12-14
Samordning för bostadsbyggande med tilläggsdirektiv	2021-03-3

Utredning (utredare)	Deadline
Äldreomsorgslagsutredningen	2022-06-30
Utredningen om hälso- och sjukvårdens beredskap (Åsa Kullgren)	Slutredovisning 2022-02-28 Delredovisning 2021-04-01
Ökad tillgänglighet i hälso- och sjukvården (Gunilla Gunnarsson)	2022-05-15
Ökade förutsättningar för hållbara investerings-projekt i framtidens hälso- och sjukvård (Sofia Wallström)	2021-08-31

Statliga utredningar (1)

- **Sjukvården:**

- Man vill få ökad statlig styrning av riks- och region-sjukvården, problem med **tillgänglighet**
- **Låg krisberedskap** –samordning av IVA, skyddsmateriel, läkemedel, medicinteknik mm)
- Regionerna **investerar för mycket och konkurrerar** om specialiteter

- **Vindkraft, bostadsbyggande, livsmedelstillsyn, miljötillsyn:**

- Kommunerna **"försvårar"** eller är **"för släpphänta"**.

Statliga utredningar (2)

- **Skolan:**

- kunskapsutvecklingen är för svag, **skillnaderna** är för stora.

- **Äldreomsorgen:**

- för låg bemanning, för dålig kompetens, får lite ”sjukvård”.

Myndighetsstyrning

50 statliga myndigheter utövar styrning

Varav:

- **24** myndigheter utfärdar föreskrifter
- **18** myndigheter utövar tillsyn

Varav:

- **16** myndigheter utövar styrning inom området skola, bibliotek och samhällsorientering
- **16** myndigheter inom hälso- och sjukvård
- **13** myndigheter inom social omsorg

Vilka är problemet med föreskrifter och tillsynsmyndigheter?

Mediebilden

- 19 negativa (37 %)
- 18 positiva (35 %)
- 14 neutrala (27 %)

Äldreomsorg - 3 artiklar (2 neg och 1 neutral)
Skola - 5 nyheter (4 neg, 1 neutral)
Vården och regionerna - 11 nyheter (7 neg, 5 pos, 1 neutral)

Alltmer negativa artiklar!

Anne-Marie Lindgren: Vem tar ansvar – stat eller kommun?

Gästkolumn • Coronakrisen i äldreomsorgen visar på systematiska fel i ansvarsfördelningen mellan stat och kommuner.

GP Ledare är oberoende liberal. Fristående gästkolumnister representerar ett bredare politiskt spektrum.

Debatt — Kommunalt självstyre

24 september 2020 kl 05:05

SKR: Vårda och värna det kommunala självstyret

En tydlig och tillitsfull stat i nära samverkan med ett starkt och ansvarstagande kommunalt självstyre är vägen framåt i en fungerande lokal och regional demokrati, skriver SKR:s ordförande Anders Knappe.

Dagens Nyheter • TISDAG 29 DECEMBER 2020

DN DEBATT

Det kommunala självstyret.

”Coronakommissionen visar att regionerna bör avvecklas”

Coronakommissionens rapport visar på osäkerheten i ansvarsfördelningen mellan stat, regioner och kommuner. Vi menar att regionerna bör avvecklas och deras uppgifter föras över till staten och kommunerna. Låt staten ansvara för sjukhusen och kommunerna för primärvården, skriver förra S-ministrarna **Lars Engqvist** och **Lars-Erik Lövdén**.

DN
DEBATT
201229

Coronapandemin har på ett dramatiskt sätt blottlagt samhällets brister. Enligt OECD är Sverige det land där inkomstskillnaderna ökat mest sedan 90-talet. De ökade klasskillnaderna har haft förödande konsekvenser för våra möjligheter att möta pandemin; det är de fattigaste som drabbats hårdast. Den stegvisa överföringen av de offentliga välfärdssystemen till en konkurrensutsatt marknad har lett till kraftig underbemanning, alltför många timanställda, orimliga arbetsförhållanden med hårt pressade scheman och dåligt ledarskap. Idéerna om New public management har tillsammans med Lagen om valfrihet, LOV, varit drivande i denna marknadisering av såväl sjukvården som äldreomsorgen. Till detta kommer pandemins ef-

Flerfallet medborgare har dålig kunskap om vilka uppgifter och vilket ansvar som ligger på mellannivån, vilket försvårar eller helt omöjliggör ett politiskt ansvarsutkrävande, skriver artikelförfattarna.

om att "regeringen styr riket" (1 kap. 6

för eventuella felsteg hos någon and del av den offentliga förvaltningen. Coronakommissionen bör enligt mening följas upp av en ny prövning hela förvaltningsmodellen. Det är dags att ifrågasätta om det rimligt att upprätthålla tre skilda nivåer i den offentliga förvaltningen – kommunerna, regionerna och staten. Flertalet medborgare har dålig kunskap om vilka uppgifter och vilket ansvar som ligger på mellannivån, vilket försvårar eller helt omöjliggör ett politiskt ansvarsutkrävande.

Det politiska ansvaret bör utvecklas kring två nivåer – den lokala och den nationella, det vill säga kring kommunerna och staten. Regionerna kan avvecklas och deras uppgifter föras över till staten och kommunerna.

Staten bör bli ansvarig för hela de högspecialiserade sjukvården, det v

Argument **för** statlig styrning (1)

- **Likvärdighet.** Svårt att definiera begreppet eller tillämpa principen om likvärdighet.
- **Svaga resultat** leder till rop på förstatligande
- **Brister** får stor uppmärksamhet och uppstår ett tryck på regering om styråtgärder.
- Mätningar och jämförelser har synliggjort **skillnader** mellan kommunerna.
- **Stordriftsfördelar** tas inte tillvara, verksamheten är för komplex för att ledas av **lekmän**.
- Den ökade statliga styrningen ger **otydligt ansvar** – bättre att staten tar över helt.

Argument **för** statlig styrning (2)

- Det **delade ansvaret** mellan samhällsnivåerna gör det svårt att agera kraftfullt vid kriser och utkräva ansvar.
- Ökat krav **att hitta ansvariga** för negativ utveckling.
- Många uppfattar det som att vi har **ministerstyre** även i Sverige.
- Lätt för staten att lägga ansvaret på kommuner och regioner, eller **vilja styra upp** frågan genom ökad styrning eller övertagande.
- En önskan om **förenklingar** när världen blivit allt mer komplex.
- Kommuner och regioner (i synnerhet vissa) får **sämre ekonomi** i takt med demografins förändring.

Två olika centraliseringsvågor

1. Kritik **mot** kommunalt/regionalt **huvudmannaskap**

1. Avskaffa regioner
2. Förstatliga vissa verksamheter

2. Kritik mot självstyret och måluppfyllelsen

1. Ökad statlig styrning
2. Enhetlig kommunal beskattning

Huvudmannakritiken

- Svår diskussion när statsförespråkarna sällan konkretiserar förslagen
- Den mest lämpliga aktören ska utföra respektive verksamhet
 - **SKR förespråkar förstatligad personlig assistans**
- Vad är en ändamålsenlig uppgiftsfördelning mellan stat, region och kommun?
 - Om staten vore extremt bra på operativ, lokal verksamhet, så vore kommunalt huvudmannaskap mindre angeläget
 - Snarare motsatsen gäller (se polis, FK, AF, Migrationsverk)

Argument **mot** statlig styrning (1)

- **Maktkoncentration**
- Påverkansmöjligheten och **ansvarsutkrävandet** finns lokalt
- Omfattande **kostnader för omorganisation**
- Hur gör man i kommuner med låg skatt, låga kostnader för skolan– ska de tvingas höja? De med hög skatt, höga kostnader för skolan – hur få ihop ekonomin/ ska de spara?
- Självstyre ger utrymme för **utveckling och innovation**
- Staten **ansvarar redan** för att skapa likvärdiga förutsättningar

Argument **mot** statlig styrning (2)

- Skillnaderna mellan skolor är ofta större inom kommuner än mellan dem
- Väldigt **svagt samband** mellan resultat och resurser
- Staten styr i stuprör, det blir **gigantiska verksamheter**
- **Enklare att styra regelstyrda** verksamheter
- Samordningen och den **lokala anpassningen skulle försvinna**
- I dag kan **anställda byta kommun** –region för att få upp lönen utöver avtal.

Argument **mot** statlig styrning (3)

Det finns **många brister** när **staten** är **huvudman** för olika verksamheter. Förstatligande innebär också ofta centralisering. Vill invånarna i Sverige verkligen ha centralisering?

Likvärdigheten är svag även inom många statliga områden, SKR har i Ekonomirapporten oktober 2020 visat stora brister på likvärdighet inom Försäkringskassans områden – trots att den verksamheten borde vara enkel att styra likvärdigt utifrån enhetliga regler.

När **Norge förstatligande specialistsjukvården** uppstod en rad **problem**. Vilket tydliggör att statligt inte är likvärdigt med bättre.

Svaga resultat leder till rop på förstatligande

- Självstyret försvagas om lägstanivån upplevs som alltför låg. Låg lägstanivå används ofta som ett tydligt argument i debatten.
- Det kan finnas behov av att utveckla arbetet där vi ser svaga resultat hos medlemmarna.
- Det kan vara bättre för sektorn totalt med en ökad statlig styrning inriktad endast mot de sämst presterande kommunerna än en ökad generell statlig styrning.

Välfärdskommissionen ”bättre statlig styrning”

- Fokus bör vara på långsiktiga **nationella** mål, **övergripande riktlinjer** och **generella indexeringar** av statsbidrag.
- Ange **nationella mål för vilka resultat som ska uppnås** – men undvika en hög detaljeringsgrad och regleringar av medel.
- Skapa **likvärdiga förutsättningar** t.ex. genom ekonomisk utjämning.
- Upprätta **system för utvärdering, uppföljning och jämförelser** som fokuserar resultat och kvalitet.
- Mjuka styrmedel kan **stimulera till utveckling**.
- Fortsätta **utveckla samverkan** med kommuner och regioner.
- Själsätta **frikommunförsöket**
- *Problemet är inte skillnaderna mellan kommuner i sig utan alltför ”svaga” nivåer i vissa kommuner.*

Grupparbete:

- Diskutera hur ni i ert arbete påverkas av den statliga styrningen?
- Vilka delar av den statliga styrningen som hindrar eller försvårar arbetet på kommunal nivå kan tas bort, utan att det är till men för invånarna, ge exempel? (Underlag till Välfärdskommissionen)